

Pri 83 letih še zadnjič pilotiral svoje letalo

Tik pred osamosvojitvijo je zgradil dvosedežno športno letalo.
(FOTO: OSEBNI ARHIV)

Srečanje na Češkem! Edi z 92-letnima zakoncema Vaincembacher

(FOTOREPRODUKCIJA: DEJAN JAVORNIK)

S češkimi letalci leta 1967 na Kekcu nad Novo Gorico (FOTOREPRODUKCIJA: DEJAN JAVORNIK)

🎯 Oktobra 1927 v Gorici rojeni Edvard Lorencon je živa letalska legenda
🎯 V Ajdovščino je pripeljal Lumumbovo letalo, v Prištini je zrl orlu v oči

VLADIMIR JERMAN
vladimir.jerman@slovenskenovice.si

AJDOVŠČINA Osemindesetletni Edvard Lorencon, za prijatelje **Edi**, legendarni prvi in dolgoletni upravnik letalske šole v Ajdovščini, eden izmed pobudnikov ustanovitve Aerokluba Edvard Rusjan, učitelj jadralnega in motornega letenja ter poklicni pilot, je pred kratkim obiskal prijatelje na Češkem. Nič posebnega, če se ne bi na pot odpravil, potem ko so mu bili prerokovali, da bo preostanek življenja preživel v invalidskem vozičku. Po opravljenih vajah pod vodstvom izjemne fizioterapevte in z lastno močno voljo znova hodi sam. Na Češko pa ga je zvalila želja, da bi še enkrat obiskal letalske kolege.

Lumumbovo letalo

Češki letalci so prihajali letovat k nam, Edi jim je počitnice pomagal zorganizirati, pa tudi sam jih je obiskoval dokaj redno: »Že več kot deset let jih ni bilo sem, saj jim je skromne pokojnine dodatno sklestila še visoka inflacija pri njih. Sam jih pa nisem obiskal že šest let.« Vezi in spomini na ključajo: »Stike smo navezali prek čeških letal, ki smo jih imeli v Ajdovščini. Prvič sem leta 1964 obiskal češko letalsko tovarno SPP, kratice so pomenile tovarno prve petletke, pozneje preimenovano v Let Kunovice. Bila je velika tovarna za vojaška, civilna, športna in potniška letala do 50 sedežev. Skupina iz te tovarne je tedaj sestavljala letalo svoje proizvodnje za ljubljanski Libis, ki bi ga pozneje sestavljal in prodajal pri

Prvo letalo, ultralahko, je gradil tri leta.
(FOTO: OSEBNI ARHIV)

nas. Najprej sem spoznal inženirja **Liborja Skalo**, enega od konstruktorjev, in **Marie Krizkovo** iz komercialnega oddelka, ki je bila glavna za sprejem tujcev. Ogedal sem si lahko le obrat, kjer so izdelovali jadralna letala blanik, v noben drug oddelek me niso smeli spustiti.« Prav posebna pa je zgodba, kako je Edi s Češke pripeljal dvomotorno letalo aero-145. Medtem ko je že pripravljeno čakalo na prevzem, so naročnika, prvega

vladanja ubili v še vedno nepojasnjenih okoliščinah v rudno bogati pokrajini Katangi.

Edi: »Lumumbovo letalo so nam ponudili za zelo ugodno ceno 15.000 ameriških dolarjev. Medtem ko so na njem spremenjali oznake, me je Libor izšolal za ta tip letala, obenem pa še za letalo morava L-200. Oba izpita sem pred komisijo opravil na letališču v Kunovicah. Naslednji dan sem z Lumumbovim letalom iz Otrokovic, kjer je letalska tovarna Zlin, poletel na Brnik in naprej v Ajdovščino.« Še večkrat je Edi obiskal Češko, pripeljal še druga češka letala, med drugim tudi Zlinovo akrobatsko letalo za aeroklub v furlanskem Vidmu (Udine).

Pri čeških letalcih

Tako so potovali sem in tja, Edi gor, Čehi dol. Ajdovci še vedno letijo na treh čeških jadralnih blanikih. Leta 2010 je Edi zadnjič letel. Zadnjič v aeroklubu in zadnjič s svojim letalom, enim od dveh, ki ju je zgradil s svojimi rokami. Tudi zato rad poudari, da so se mu v življenju izpolnile vse želje: »Postal sem pilot in zgradil svoji letali. Po upokoji-

tvi 1978. najprej ultralahko, pozneje pa še športno dvosedežno normalne kategorije, a z zelo visoko potovalno hitrostjo in še mnogo odlikami, med njimi to, da sem ga lahko sam vzdrževal. Shranjeno je na letališču in še vedno v registru.«

Več kot vsi letalski uspehi pa Ediju šteje: »Da sem imel zelo srečen zakon. Žena **Stanislava**, žal pokojna, umrla je 27. julija 2013, je bila skromna, delavna in v vseh pogledih skrbna. Boljše si ne bi mogel zamisliti. Imava sina **Rada** in hčerko **Vivjano**.«

Samogradnje se je lotil že z mlada v rodni Gorici: »A sem imel premalo izkušenj, da bi tisto letalo dokončal.« Kot študent je bil zelo zagnan modelar, delovni vek je posvetil letalstvu.

Po hudem padcu po stopnicah 13. junija lani je že kazalo, da bo preostanek življenja preživel nepokreten v invalidskem vozičku. Pa je medtem ne le shodil, ampak znova tudi šofira. Vozil je celo na Češko k prijateljem in nazaj, a zaradi varnosti je za spremstvo na pot povabil prijatelja, 67-letnega **Emila Frasa** iz Dolge Poljane, ki je aktivno letel 41 let. V Zlinu so ju pričakali tamkajšnji piloti, učitelji letenja, inženirji: »Sprejeli so naju kot brata. Obujali smo spomine, predvsem na lepe dogodke. A smo se spomnili tudi kolegov, ki jih ni več.«

Pričakali so ga z daljnogledi

Spominov ne zmanjka, Edi je doživel in preživel tudi nekaj, kot pravijo žargonsko, izrednih dogodkov: »Med drugim mi je trikrat odpovedal motor na

Znova hodi in vozi

Po padcu po stopnicah so **Edija Lorencona** po dvajsetih dneh bolnišničnega zdravljenja nepokretnega v vozičku prepeljali v dom starejših občanov v Vipavi: »Že da sem preživel, je preseglo napovedi zdravnikov. Zaradi fizioterapevte in moje želje do življenja sem v domu po enem mesecu shodil. Zelo po malem. Točno na stoti domski dan sem lahko odšel domov. Zdaj se počutim popolnoma v redu, spet tudi vozim avto.«

enomotornih letalih, pa sem vedno srečno pristal.«

Prav poseben dogodek pa je, kako je med preletom gorovja Prokletije sklatil – orla! Takole se je odvil: »Zastopnike cementarne Anhovo sem iz Ajdovščine peljal v Prištino po obalnem koridorju čez Split in Dubrovnik. Nad Črno goro na višini več kot 3000 metrov sem na desni strani letala začutil udarec. Vsi smo se ozrli. Spremenil sem položaj letala, da bi ugotovil, ali se pojavijo kakšne vibracije ali kar koli. Letalo je bilo normalno upravljivo. Preveril sem stanje še z zmanjšanjem in povečanjem obratov enega pa drugega motorja. Sprememb ni bilo, tudi instrumenti niso ničesar pokazali. Kaj bi udarilo, si nisem mogel zamisliti. Pomislil sem, ali ni morda počila guma kolesa. Po radiu sem dogodek javil kontroli letenja v Beogradu. Kontrolor je rekel, naj ostanem na zvezi, kmalu pa me je poklical in naročil, naj polet nadaljujem in se takoj povežem s kontrolo letenja

v Prištini. Tako sem storil, povedal pozicijo, za dogodek je pa že vedel. Ko bom nad Prištino, naj se javim, je še naročil. Ko sem prispel, mi je naročil, naj se spustim na višino sto metrov in preletim letališče po dolžini. Videl sem, da so že pripeljali gasilce in rešilca, pa tudi več ljudi, ki so me opazovali z daljnogledi. Med preletom sem spustil kolesa ter po naročilu še enkrat preletel v nasprotno smer. Opazili niso ničesar, kontrolor je dovolil pristane. Pristal sem pazljivo, ob prvem dotiku steze pa poskušal

Edvard Lorencon

(FOTOREPRODUKCIJA: DEJAN JAVORNIK)

kolikor le lahko razbremeniti desno stran. Pristal sem normalno in zapeljal na parkirišče, kjer se je že zbral kup radovednežev.« Komaj je Edi izstopil, že je nekdo zaklical: »Pridi sem, boš videl, kaj se je zgodilo!« Sledil je povabilu: »V desnem motorju, v njegovem odprtem, hlajenju namenjenem delu, je ždel orel. Sicer razmesarjen, a z glavo, obrnjeno proti meni in odprtih oči, kot bi me gledal.« Ta orlov pogled se je Ediju vtisnil za vedno. Letalo, razen manjše udrtine na ohišju motorja, ni bilo poškodovano: »Orel pa je plačal z življenjem ...« ■

Emil Frasa (FOTO: DEJAN JAVORNIK)

kongovskega premierja **Patricea Lumumbo**, ubili. Mlajšim bralcem velja pojasniti, da so Lumumbo po vsega 67 dneh